

24.8.2018

Työ- ja elinkeinoministeriö

Teollisuusliiton lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi ns. omaehtoisen työnhaun mallista (TEM/949/03.01.01/2017, täydentää esitystä HE 93/2018)**Esityksen lähtökohdat**

Hallitus on esittämässä työttömyysturvalakiin muutosta, jonka mukaan työn olisi velvollinen hakemaan vähintään neljää työpaikkaa kuukaudessa. Tässä ns. omaehtoisen työnhaun mallissa työpaikkojen hakemisesta olisi ilmoitettava kuukauden välein. Työpaikkoja tarvitsisi hakea vähemmän, jos työttömän työnhaku- ja työllistymisvalmiudet antavat aihetta. Omaehtoisen työnhaun laiminlyönnistä seuraisi varoitus ja porrastetut karenssit.

Malli on jatkumoa tällä hallituskaudella vallinneelle työmarkkinapoliittiselle ajattelutavalle, jossa työttömyyttä kuvitellaan voitavan vähentää kohdistamalla toimia ensisijaisesti työttömiin itseensä heikentämällä heidän toimeentuloaan ja vaikeuttamalla heidän asemaansa.

Aiempia osia kehityskulussa ovat olleet muun muassa ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahaikauden lyhentäminen, perusteettomien määräaikaisten työsuhteiden salliminen pitkäaikaistyöttömille, lyhytkestoinen työkokeilu sekä tämän vuoden alusta voimaan tullut aktiivimalli. Jatkaessaan työttömän rankaisua riittämättömän aktiivisuuden vuoksi, nyt esitettävä muutos on saanut nimityksen ”aktiivimalli 2”. Teollisuusliitto vastustaa esitystä ja vaatii sen hylkäämistä tai vähintään perusteellista, kolmikantaista uudelleenvalmistelua.

Malli heikentää työttömyysturvan ymmärrettävyyttä

Työnhakijaa koskevia kahta erilaista aktivointimallia ei ole sovitettu yhteneväisiksi. Tämä johtaa siihen, että vaikka työtön hakee omaehtoisen työnhaun mallin edellytysten mukaisesti työtä, eikä onnistu yrityksistään huolimatta saamaan työtä, niin nykyinen aktiivimalli leikkaa työttömän etuutta 4,65 prosentilla. Jos luodaan kaksi erillistä aktivointimallia, niin ne tulisi yhdistää siten, että aktiivimalliin pitäisi hyväksyä omaehtoinen työnhaku aktiivisuusedellytyksen täyttävänä toimintana. Työttömän ensisijainen velvollisuushan on hakea työtä ja edellä mainitussa tilanteessa velvollisuus täytyisi.

Työttömän ja lomautetun työnhakijan mahdollisuudet ymmärtää, mitä edellytyksiä hänen tulee milloinkin täyttää, heikkenisivät entisestään. Aktiivimalli edellyttää aktiivisuusedellytyksen täyttymistä 65 maksupäivän jaksoissa ja nyt kaavailussa uudessa mallissa työttömän tulisi ymmärtää vielä, missä

Teollisuusliitto ry • Industrifacket rf**Postiosoite**
PL 107
00531 HELSINKI
posti@teollisuusliitto.fi**Käyntiosoite**
Hakaniemenranta 1
Y-tunnus 0201717-2**Puhelinvaihe**
020 77 4001
www.teollisuusliitto.fi**Palvelunumerot**
Työsuhdeneuvonta
Työympäristö- ja sosiaaliturva-asiat
Jäsenpalvelu020 690 447
020 690 449
020 690 446

24.8.2018

vaiheessa 30 päivän omaehtoisen työnhaun mallin seurantajakso on mennossa. Työttömällä on etuuden hakemisessa etuuden hakujakso, joka on neljä kalenteriviikkoa tai kuukausi. Omaehtoisen työnhaun seurantajakso on myös kuukausi (30 päivää), mutta se ei mene yhteen etuuden hakujakson kanssa. Etuuden hakujaksoa ei voida muuttaa väkivalloin samaan rytmiin omaehtoisen työnhaun 30 päivän tarkastelujakson kanssa, koska hakujakso on mm. osa-aikatyötä tekevillä sidoksissa palkanmaksujaksoon. Näiden erilaisten mallien ja seurantajaksojen neuvonta tulisi olemaan haasteellista, koska työnhakijat eivät välttämättä ole selvillä siitä mikä taho seuraa mitäkin seurantajaksoa.

Koska etuuden hakujaksot ja omaehtoisen työnhaun seurantajaksot menevät eri tahdissa, työttömyysetuuden maksaja (työttömyyskassa tai Kela) joutuu joko odottelemaan tietoa omaehtoisen työnhaun edellytyksen täyttymisestä ennen kuin voi maksaa hakemuksen tai sitten maksaja ottaa riskin, että etuus maksetaan siltäkin uhalla, ettei työnhaun velvoite täyty ja seuraa etuuden takaisinperintää. Maksatuksen viivästymisen tai ylimääräisten takaisinperintöjen välttämiseksi Teollisuusliitto katsoo, että karenssin pitäisi alkaa vasta maakunnan tekemästä ratkaisusta lukien. Esimerkiksi työttömyysturvalain 2 a luvun 4 §:n mukaan työstä kieltäytyminen aiheuttaa karenssin alkamisen vasta 30 päivän kuluttua työstä kieltäytymisestä lukien. Lisäksi Teollisuusliitto esittää, että korvauksettoman määräajan alkamisen lykkäys koskisi myös lomautettuja.

Erikseen olisi syytä varmistaa, onko esityksessä huomioitu, että omatoimisen työnhaun velvollisuuden laiminlyönnistä seuranneen huomautuksen mahdollinen peruminen jälkikäteen muutoksenhakuasteen päätöksen seurauksena aiheuttaa tarvetta korjata mahdolliset myöhemmät huomautuksesta aiheutuneet karenssit. Takautuvilla karenssimuutoksilla on vaikutuksia myös nykyisen aktiivimallin säädöksiin.

Teollisuusliiton mielestä työttömyysturvaa olisi tärkeää kehittää eheänä ja ymmärrettävänä kokonaisuutena, mikä toteuttaisi tavoitetta siitä, että ihmiset pystyisivät ymmärtämään itseään koskevan lainsäädännön ja heille asetetut vaatimukset.

Työnhaun velvoitteet eri tilanteissa

Esityksessä mainitaan, että haettavien työpaikkojen tulisi olla sellaisia, että työnhakijalla on todellinen mahdollisuus työllistyä kyseessä olevaan työhön. Miten työnhakija pystyy itse arvioimaan, mihin työpaikkoihin hänellä on oikeasti mahdollisuus päästä? Kuinka varmistetaan, ettei hän hae vahingossa vääränlaisia työpaikkoja ja saa sen seurauksena karenssia? Miten ja mistä löytyvät arviointityökalut siihen, ovatko työpaikat olleet tarkoituksenmukaisia? Kuitenkin esityksessä mainitaan, että lähtökohtana on, että työnhakija itse valitsee, millaisia työmahdollisuuksia hän hakee. Tässä on ristiriita.

Jokaista viiden päivän työttömyyspäivää kohden olisi haettava vähintään yhtä työpaikkaa. Hallituksen esitysluonnoksessa ei ole mitään poikkeusta esimerkiksi lomautettujen tai osa-aikatyötä tekevien osalta. Onko esityksen

24.8.2018

tarkoitus, että työnhakua edellytetään myös sellaiselta viikolta, jolloin työnhakijalla on tiedossaan työpaikka ja hän on aloittamassa kokoaikatyön? Teollisuusliiton näkemyksen mukaan ei ole mitään mieltä edellyttää työnhakua ainakaan niissä tilanteissa, kun henkilö on jo työllistynyt. Samoin voidaan kysyä, pitääkö osaksi viikkoa lomautettujen henkilöiden hakeutua toisen työnantajan palvelukseen hakiessaan kokoaikatyötä? Työttömyysetuuden saaminen kun edellyttää myös osittain lomautetuilta kokoaikatyön hakemista.

Sanktioista ja karensseista

Aiheutuvan karenssin tulisi ehdottomasti olla ensimmäisen varoituksen jälkeen enintään 10 päivää (ei 15 päivää) ja seuraavan sanktion jälkeen 20 päivää (ei 30 päivää). Positiivista lakiesityksessä on se, että työllistymissuunnitelman laatimisesta kieltäytymisestä, suunnitelman toteuttamatta jättämisestä, työllistymistä edistävästä palvelusta kieltäytymisestä tai työllistymistä edistävän palvelun keskeyttämisestä nykyisin seuraavat varsin kovat sanktiot lievenisivät, kun työnhakijalla olisi mahdollisuus selvittää ensimmäisestä rikkomuksesta varoituksella. Teollisuusliitto pitää porrastettua sanktiointijärjestelmää ja esitettyjä lievennettyjä sanktioita kannatettavina. Kritisoi tavaa on sen sijaan siinä, mistä sanktioita voi aiheutua. Todellisista laiminlyönneistä kuuluukin sanktioita, mutta ei mistään sellaisesta seikasta, joka ei ole työnhakijan itsensä käsissä.

Työvoimaviranomaisten resurssit ja maakuntien rooli

Väitettä siitä, että helposti työllistyvät työnhakijat työllistyisivät esitetyn muutoksen johdosta vielä nykyistekin nopeammin ja heidän auttamisestaan vapautuisi resursseja muiden työttömien auttamiseen, ei perustella mitenkään. Väite ei ole uskottava. Vaikuttaakin lähinnä siltä, että TE-palvelujen nykyisestä aliresursoinnista johtuvaa riittämätöntä työttömille tarjottavaa apua ja tukea pyritään peittelemään sillä, että työttömät laitetaan itse tekemään työhakemuksia, jotka eivät realistisesti johda nykyistä tehokkaampaan työllistymiseen.

Jo nyt tiedetään, että vuoden alusta voimaan tullut aktiivimalli on johtanut kohtuuttomiin tilanteisiin, joten ei ole mitään syytä uskoa, että aktiivimalli 2 pystyttäisiin toteuttamaan esityksen mukaisesti ottaen huomioon kunkin työttömän työnhakijan henkilökohtainen tilanne. Aktiivimalli sekä nyt esitetty aktiivimalli 2 ovat omiaan lisäämään byrokratiaa ja hallinnon ennakoinnattomuutta.

Esityksestä ei selviä riittävällä tarkkuudella, mikä on yksityisen palveluntuottajan ja mikä maakunnan rooli mm. työnhaun raportoinnin seurannan ja sanktioiden asettamisen osalta. Osaako työtön raportoida työnhausta ja aktiivisuudestaan oikealle taholle? Yksityiset palveluntuottajat tulevat jatkossa huolehtimaan työllistymissuunnitelman laadinnasta ja ilmeisesti myös määrittävät sen, onko työnhakija vapautettu täydestä omaehtoisen työnhaun edellytyksestä. Esityksestä ei selviä kuka yksityisiä palveluntuottajia ohjeis-

24.8.2018

taa ja valvoo, jotta he toimeenpanisivat seurantaa ja sanktiointia yhdenvertaisesti eri puolilla Suomea ja eri asiakasryhmien kohdalla. Miten tieto omaehtoisen työnhaun täyttymisen edellytyksistä välittyy yksityiseltä palveluntuottajalta maakunnalle ja miten edelleen etuuden maksajalle? Kuinka estetään viive tiedonkulussa ja kuinka varmistetaan, että työnhakija osaa ilmoittaa työnhaun oikeaan paikkaan ajoissa?

Ylipäätään julkisten työ- ja elinkeinopalveluiden siirtäminen yksityisten palveluntarjoajien hoidettavaksi merkitsee suurta muutosta, jonka riskit korostuvat ehdotettujen kaltaisten samanaikaisten työttömyysturva- ja työvoimapolitiittisten muutosten kautta.

Vaikutusarviot puutteellisia

Lakiesityksen yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi on varsin kevyt sisällöltään. Esimerkiksi mallin vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon ei ole arvioitu lainkaan. Yhdenvertaisuusvaikutusten osalta lähinnä todetaan, että yhdenvertaisuus lisääntyy, kun kukaan työttömistä ei enää saa TE-toimistosta työtarjouksia vaan työttömät jätetään yksin etsimään työpaikkoja. Varsinaista yhdenvertaisuuslain tarkoittamien syrjintäperusteiden mukaista vaikutusarviota ei ole tehty. Näin ollen esityksen vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen jäävät epäselviksi ja se tärkeä kysymys, onko lakiuudistus perustuslain edellyttämän syrjimättömyyden ja yhdenvertaisen kohtelun mukainen, jää voimakkaan epäilyksen alaiseksi.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että aivan kuten lakiesityksessä sanotaan, malli tulisi edistämään "ennen kaikkea niiden työttömien asemaa, jotka pysyvät itse arvioimaan oman palvelutarpeensa". Vastaavasti malli tulisi rankaisemaan heitä, jotka eivät tälläkään hetkellä saa TE-toimistosta tarvitsemaansa apua ja palvelua työnhakuunsa ja työllistymiseensä.

Nyt tehty esitys omaehtoisesta työnhausta ei ole tarkoituksenmukainen myöskään yrittäjien ja muiden työnantajien näkökulmasta, sillä se tulisi todennäköisesti johtamaan niin sanottuun hakemustehtailuun. Tämä taas mitä todennäköisimmin tulisi johtamaan julkisten työpaikkailmoitusten vähenemiseen ja siten työttömien työllistymismahdollisuuksien heikkenemiseen entisestään.

Muita huomioita

Esitettävä aktiivimalli 2 kuvastaa aiempien työttömyysturvan heikennysten mukaisesti virheellistä käsitystä Suomen työmarkkinatilanteesta ja työttömistä työnhakijoista. Esitys perustuu ajatukselle, jonka mukaan työpaikkoja olisi tarjolla mutta työttömät eivät niitä hae ja ota vastaan ellei heitä siihen pakoteta erilaisten sanktioiden uhalla.

Malli saattaa työnhakuvalmiuksiltaan, koulutukseltaan, ammattitaidoltaan ja eri puolilla Suomea asuvat työnhakijat eriarvoiseen asemaan. Malliin liittyy turhaa uutta byrokratiaa ja yksityisille toimijoille annettavat harkintaa sisältävät tehtävät huolestuttavat. Nykyisen maan hallituksen tavoitteeksi on ase-

24.8.2018

tettu norminpurku, mutta vaikuttaa siltä, että nyt esitetty omaehtoisen työnhaun malli etenee toiseen suuntaan eli lisää sekä työttömän työnhaun ja siihen liittyvien viranomais- ja muiden tahojen toimien pirstaloitumista. Lisäksi esitetty malli lisää hallinnollista taakkaa.

Nykyistä kiristyspolitiikkaa inhimillisempää sekä tutkimustiedon valossa tehokkaampaa työllistämistä olisi aktiivinen työvoimapolitiikka, jossa työttömiä ei yritetä pakottaa olemattomiin töihin rangaistuksien uhalla eikä heitä jätetä yksin tehtailemaan työhakemuksia, vaan heitä aidosti autetaan juuri heidän tarpeitaan vastaaviin palveluihin sekä löytämään juuri heille sopivia työllistymismahdollisuuksia. Tämä edellyttää työvoimaviranomaisten resurssien lisäämistä. Hyvä vaihtoehto aktiivisen työvoimapolitiikan tukipilariksi olisi palkkatukijärjestelmän hyödyntämisen voimakas lisääminen.

Riku Aalto
Teollisuusliiton hallituksen puheenjohtaja